

ДЕРКАЧ Е. М.

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права
(Донецький національний університет
імені Василя Стуса)
ORCID ID: 0000-0002-6673-589X

КОЛОМОСЦЬ Т. О.

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений юрист України,
декан юридичного факультету
(Запорізький національний університет)
ORCID ID: 0000-0003-1101-8073

САМОЙЛЕНКО Г. В.

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права
(Запорізький національний університет)
ORCID ID: 0000-0002-9455-1553

УДК 347.736+346.62(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.1.2.47>**ПРОЦЕДУРА БАНКРУТСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ
ДЛЯ РЕЙДЕРСЬКОГО ЗАХОПЛЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

У статті проаналізовано законодавство про банкрутство, яке сприяє рейдерському захопленню суб'єктів господарювання, зокрема інституту арбітражного керуючого; розкриття суті функцій арбітражного керуючого та правової природи правовідносин; надання пропозицій щодо удосконалення порядку призначення арбітражного керуючого з метою усунення недоліків у законодавстві про банкрутство.

Продемонстровано, що особливістю «рейдерства» у країнах Східної Європи, зокрема Україні, є те, що «рейдери» найчастіше здійснюють напади на економічно стійкі компанії. Під час підготовки до нападу «рейдер» може довести підприємство-жертву до банкрутства, може знизити вартість його акцій, дискредитувати власників корпоративних прав та/або керівництво тощо. Після цього «рейдер» безкоштовно або за досить незначну вартість отримує у власність повний пакет або частку майна підприємства-жертви, які частинами чи одним лотом перепродає третім особам.

Звернено увагу, що Кодекс України з процедур банкрутства (далі - КУзПБ) містить окремі норми, які створюють привабливі умови для реалізації рейдерських планів із захоплення підприємств. Зокрема, це стосується тимчасового порядку призначення арбітражного керуючого за Прикінцевими та перехідними положеннями КУзПБ. Сам факт надання суду ініціюючим кредитором певної кандидатури арбітражного керуючого з подальшим прийняттям на себе зобов'язань щодо його оплати закладає потенційний конфлікт інтересів.

Обґрунтовано, що у правовідносинах зі звернення з обов'язковими до виконання запитам до будь-яких суб'єктів державної влади чи господарювання, а також фізичних осіб з метою отримання копій документів та інформації арбітражний керуючий виступає як індивідуальний суб'єкт владних повноважень, наділений відповідною адміністративною компетенцією.

Аргументовано, що обсяг повноважень арбітражного керуючого охоплює адміністративні (публічно-владні), господарські та судові (процесуальні) повноваження. При цьому від характеру повноважень залежить і поведінка арбітражного керуючого у відповідних правовідносинах. Так, в адміністративних правовідносинах, де арбітражний керуючий діє як індивідуальний суб'єкт владних повноважень, він повинен реалізовувати свої права та виконувати обов'язки самостійно. У господарських чи цивільних правовідносинах він може діяти через своїх представників. А ось у судових (процесуальних) правовідносинах все залежить від функцій, які реалізовує арбітражний керуючий.

Зауважено, що законодавчо визначені повноваження арбітражного керуючого надають змогу ініціюючому кредитору або декільком кредиторам мати певний контроль над процедурою банкрутства та протидіяти не тільки іншим кредиторам або третім особам, які мають певні інтереси щодо майна боржника, а навіть державі. Для того, щоб певні особи не використовували процедуру банкрутства як інструмент для вирішення завдань із рейдерського захоплення господарюючих суб'єктів, пропонується, щоб у процедурі банкрутства під час взаємодії кредиторів, боржника та арбітражного керуючого були адміністративно-правові, а не приватноправові відносини.

Рекомендовано законодавцю, щоб питання щодо призначення розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора вирішував суд за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, а до початку її функціонування – керувався порядком, який діяв до дня введення в дію КУзІПБ, шляхом застосування автоматизованої системи або пропозиції державного органу з питань банкрутства.

Ключові слова: арбітражний керуючий, банкрутство, боржник, кредитор, повноваження, правовідносини, процедура банкрутства, рейдерське захоплення, суд.

Derkach E. M., Kolomoiets T. O., Samoilenko H. V. Bankruptcy procedure as a tool for raider seizure of business entities

The purpose of the article is to analyze the legislation on bankruptcy, which contributes to the raider seizure of enterprises, in particular, the institution of the arbitration manager; disclosure of the essence of the functions of the arbitration manager and the legal nature of the legal relationship; making proposals for improving the procedure for appointing an arbitration manager in order to eliminate shortcomings in bankruptcy legislation. It is shown that the peculiarity of "raider seizure" in the countries of Eastern Europe, in particular Ukraine, is that "raiders" more often carry out attacks on economically strong companies. During the preparation for the attack, the "raider" can bring the victim company to bankruptcy, can reduce the value of its shares, discredit the owners of corporate rights and/or management, etc. After that, the "raider" gets ownership of a certain package or part of the property of the victim company for free or for a small amount of money, which he resells to third parties in parts or in one lot.

Attention has been drawn to the fact that the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures contains some norms that create attractive conditions for the implementation of raiding plans to seize enterprises. In particular, this

concerns the temporary procedure for the appointment of the arbitration manager under the Final and Transitional Provisions of the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures. The fact that the initiating creditor provide the court with a certain candidacy of the arbitration manager with the subsequent assumption of obligations for his payment lays down a potential conflict of interests.

It is substantiated that in the legal relationship of making mandatory requests to any subjects of state power or commercial activity, as well as to individuals, for the purpose of obtaining copies of documents and information, the arbitration manager acts as an individual subject of power, endowed with the appropriate administrative competence.

It is argued that the scope of powers of the arbitration manager includes administrative (public-authority), economic and judicial (procedural) powers. At the same time, depending on the nature of the powers, the behavior of the arbitration manager in the relevant legal relationship also depends. Thus, in administrative legal relations where the arbitration manager acts as an individual subject of authority, he must exercise his rights and perform his duties independently. In economic or civil legal relations, he can act through his representatives. But in judicial (procedural) legal relations, everything depends on the functions that the arbitration manager performs. It is noted that the legally defined powers of the arbitration manager enable the initiating creditor or several creditors to have some control over the bankruptcy procedure and oppose not only other creditors or third parties who have certain interests in the debtor's property, but even the state. In order for certain persons not to use the bankruptcy procedure as a tool for solving the problems of raiding seizure of business entities, it is proposed that in the bankruptcy procedure, the interactions between creditors, the debtor and the arbitration manager should be administrative-legal, and not private-legal relations. It is recommended to the legislator that the issue of appointing a property manager, rehabilitation manager, and liquidator should be decided by the court with the help of the Unified Judicial Information and Telecommunication System, and until the day of its operation, it should be governed by the procedure that was in effect before the day of the introduction of the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures into force, by using an automated system or by a proposal state body on bankruptcy.

Key words: *arbitration manager, bankruptcy, debtor, кредитор, powers, legal relationships, bankruptcy procedure, raider seizure, court.*

Постановка проблеми. У період дії військового стану, коли економіка країни націлена на підвищення обороноздатності України, інститут банкрутства відіграє одну з ключових ролей у захисті господарюючих суб'єктів від фінансових проблем. За допомогою судових процедур підприємства можуть фінансово оздоровитися та в подальшому продовжити свою повноцінну господарську діяльність.

Поряд із позитивними можливостями, які надає процедура банкрутства, на превеликий жаль, мають місце непоодинокі випадки, коли її використовують не за призначенням. Завдяки законодавчим прогалинам інститут банкрутства на практиці використовується для рейдерського захоплення підприємств, що обумовлює актуальність проведеного дослідження.

Аналіз наукових джерел. Проблематикою процедури банкрутства у різні періоди розвитку нашої країни займалися такі вчені: Бутирська І.А. [1], Бутирський А. А. [2], Вечірко І. О. [3], Грабован Л. І. [4], Джуно В. В. [5], Кабенюк Ю. В. [6], Поляков Б. М. [7], Поляков Р. Б. [8], Пригуза П. Д. [9], Радзивілюк В. В. [10], Чорна Ю. В. [11], Чубар Т. М. [12] та ін. Проте проблеми використання процедури банкрутства для рейдерського захоплення господарюючих суб'єктів зазначеними вченими розглядалися фрагментарно, що обумовлює проведення додаткових наукових досліджень.

Метою роботи є розробка пропозицій щодо удосконалення законодавства про банкрутство задля попередження рейдерського захоплення суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу. Під час Другої світової війни німецький військовий корабель, який полював на конвої держав антигітлерівської коаліції, отримав назву «рейдер», від англійського слова «raid» – набіг чи напад, або «raider» – нападник. Тому, коли наприкінці ХХ століття у європейських країнах та США з'явилися певні групи людей і компанії, які за допомогою переважно економічних способів та застосування юридичних прогалин нападали на інші фірми та компанії, що здобуло назву «рейдерство» і наразі це явище доволі поширене в усьому світі. Під час підготовки і здійснення своїх нападів «рейдери» комбінують законні та протизаконні економічні, юридичні й фізичні способи впливу на компанії, їх керівників, акціонерів, власників корпоративних прав. Залежно від цього економісти виділяють «чорне», «сіре» та «біле» «рейдерство». В останньому випадку нападники взагалі не порушують закону, а лише грають на його недосконалості чи неточності. «Рейдерський» напад може бути застосований до будь-якого підприємства у будь-якій країні. Однак це явище має свої особливості залежно від країни. У європейських країнах, США та Канаді об'єктами нападу часто є економічно і юридично слабкі компанії, які відчувають фінансові негаразди, перебувають у процедурах банкрутства або близькі до цього, у яких власники корпоративних прав не можуть домовитися між собою. Найчастіше нападник після захоплення розпродас майно компанії або доводить її до банкрутства і теж розпродас її майно. Дуже рідко «рейдер» інвестує гроші та перепродує акції або майно компанії як цілісний майновий комплекс економічно стійкому новому власнику. Та цей варіант скоріше є винятком.

Особливістю «рейдерства» у країнах Східної Європи, зокрема Україні, є те, що «рейдери» найчастіше здійснюють напади на економічно стійкі компанії. Під час підготовки до нападу «рейдер» може довести підприємство-жертву до банкрутства, може знизити вартість його акцій, дискредитувати власників корпоративних прав та/або керівництво тощо. Після цього «рейдер» безкоштовно або за досить незначну вартість отримує у власність повний пакет або частку майна підприємства-жертви, які частинами або одним лотом перепродує третім особам. У підсумку ефективне підприємство чи фінансова установа після вдалої «рейдерської» атаки може зникнути із правового поля держави. Навіть після викупу в «рейдера» цілісного майнового комплексу підприємства-жертви новому власнику потрібно ще декілька років на інвестування у відновлення майна, а особливо ділової репутації – повернення клієнтської бази, довіри кінцевих споживачів, можливих фінансових установ – кредиторів тощо. Це негативно позначається на економічних результатах діяльності самого підприємства, а можливо, і регіону та держави.

Серед організаційно-правових форм суб'єктів господарювання в Україні та світі найбільш привабливою для «рейдера» є публічне акціонерне товариство. Проте у випадку «замовлення» конкурентів або наявності інших економічних, юридичних, політичних та інших передумов «рейдер» може здійснити напад на суб'єкта господарювання будь-якої форми власності та організаційно-правової форми. І зробити це він може за допомогою суто кримінальних способів із оточенням території підприємства або захопленням його офісу співробітниками воєнізованої охоронної фірми, викраденням керівництва, акціонерів, членів їхніх родин, вимаганням, викраденням чи підробкою документів тощо; а може зробити це законним способом під час додаткової емісії акцій, виборів органів управління і контролю господарського товариства або в інших ситуаціях.

Оцінюючи наслідки рейдерства, Деревянко Б. В., Туркот О. А. справедливо зазначають: «Через це знижується рівень інвестиційної привабливості України, адже інвестори бояться втратити свої вклади внаслідок «рейдерських» посягань і відмовляються від інвестування в українські компанії на користь компаній з інших країн» [13, с. 133–134].

Що стосується процедури банкрутства, то, як зазначає Поляков Б.М., «... норми, що містяться у Кодексі з процедур банкрутства, створюють сприятливе середовище для рейдерського захоплення ... суб'єктів господарювання» [14].

На жаль, Кодекс України з процедур банкрутства [15] містить окремі норми, які створюють привабливі умови для реалізації рейдерських планів щодо заволодіння підприємствами.

Зокрема це стосується тимчасового порядку призначення арбітражного керуючого згідно з Прикінцевими та перехідними положеннями КУзПБ.

Відповідно до пункту 2-1 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ до дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи призначення арбітражного керуючого для виконання повноважень розпорядника майна у разі відкриття провадження у справі про банкрутство здійснюється за пропозицією ініціюючого кредитора щодо кандидатури арбітражного керуючого для виконання повноважень розпорядника майна.

При цьому на період воєнного стану справу про банкрутство стосовно боржника може бути відкрито без здійснення авансування передбаченої КУзПБ винагороди арбітражному керуючому на депозитний рахунок суду. У такому разі до заяви про відкриття справи про банкрутство долучається копія укладеної заявником угоди з обраним ним арбітражним керуючим про виконання арбітражним керуючим повноважень у справі про банкрутство до її закриття з виплатою на умовах, визначених цією угодою, винагороди в розмірі, що не має перевищувати розмір, встановлений КУзПБ (пункт 1-6 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ).

Бутирський А. А. та Ніколенко Л. М. позитивно ставляться до права ініціюючого кредитора надавати суду кандидатуру розпорядника майна. Більше того, пропонують таке: «... за доцільне положення про призначення арбітражного керуючого для виконання повноважень розпорядника майна у разі відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою ініціюючого кредитора запровадити як постійно чинне, яке буде працювати і після запуску Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Це допоможе дотримуватись принципу диспозитивності як одного з принципів Господарського процесуального кодексу України, за яким здійснюється процедура банкрутства. Також це є цілком логічним, оскільки кредитор має право витратити кошти на арбітражного керуючого, який дійсно буде працювати. Крім того, Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система може обрати арбітражного керуючого для здійснення повноважень розпорядника майна, який перебуває за тисячу кілометрів від місцезнаходження боржника, що унеможливує реальне та ефективне виконання повноважень арбітражного керуючого (такі випадки траплялись під час визначення кандидатури арбітражного керуючого у процесі застосування системи діловодства господарського суду)» [16, с. 27].

На нашу думку, такий підхід хоча і має на перший погляд позитивні моменти, але загалом у комплексі з іншими новелами законодавця несе все-таки негативні наслідки. Із тлумачення зазначених норм убачається, що під час подання заяви про відкриття справи про банкрутство ініціюючий кредитор не тільки надає пропозицію щодо майбутнього арбітражного керуючого, а й гарантує оплату його послуг протягом усього розгляду справи про банкрутство.

Отже, ініціюючий кредитор не лише надає суду кандидатуру арбітражного керуючого, а й здійснює у подальшому оплату послуг не шляхом перерахування коштів на депозитний рахунок суду, а безпосередньо арбітражному керуючому. Тому виникає питання, чи може за таких обставин арбітражний керуючий діяти добросовісно.

Як вбачається, відповідь на це питання негативна, оскільки законодавець заклав потенційний конфлікт інтересів між ініціюючим кредитором та арбітражним керуючим.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» [17] потенційний конфлікт інтересів – наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Тому сам факт надання суду ініціюючим кредитором певної кандидатури арбітражного керуючого з подальшим прийняттям на себе зобов'язань щодо його оплати якраз і закладає потенційний конфлікт інтересів.

Дутка В. В. у дисертаційному дослідженні слушно відзначає: «... у справі про банкрутство, провадження в якій регулюється нормами і матеріального, і процесуального права,

найчастіше учасники зловживають не лише одним правом (матеріальним чи процесуальним), а, як правило, одразу декількома категоріями прав» [18, с. 27].

Ураховуючи це, стає зрозумілим, що арбітражний керуючий протягом усієї процедури банкрутства стає помічником ініціюючого кредитора.

Що стосується призначення керуючого санацією та ліквідатора, то відповідно до ч. 1 ст. 28 КУЗПБ такий арбітражний керуючий призначається господарським судом за клопотанням комітету кредиторів.

Іншими словами, кандидатури розпорядника майна (якщо справу ініціює кредитор), керуючого санацією та ліквідатора надає суду не автоматизована система, а самі учасники справи, тобто це відбувається у приватноправовому порядку.

Для того, щоб оцінити значення та правові наслідки цієї ситуації, слід розглянути повноваження арбітражного керуючого, передбачені законом.

Стаття 12 КУЗПБ, яка закріплює права та обов'язки арбітражного керуючого, лише частково відображає його фактичні повноваження. Серед них заслуговують на увагу права на: звернення із запитом до арбітражного керуючого, зокрема щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, у тому числі банків, небанківських надавачів платіжних послуг, емітентів електронних грошей, депозитарних установ та інших професійних учасників ринків капіталу, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб; отримання від банків, небанківських надавачів платіжних послуг, емітентів електронних грошей, депозитарних установ та інших професійних учасників ринків капіталу інформації про наявність рахунків та/або залишок коштів на рахунках боржника (у тому числі на рахунках у цінних паперах) / електронних гаманцях, рух коштів та операції на рахунках боржника (у тому числі на рахунках у цінних паперах) / електронних гаманцях, а також інформації про договори боржника про зберігання цінностей або надання боржнику в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа; отримання інформації з державних реєстрів тощо (п.п. 5, 5-1, 6 ч. 1 ст. 12 КУЗПБ).

Отже, з метою отримання копій документів та інформації арбітражний керуючий може звертатися з обов'язковими до виконання запитом до будь-яких суб'єктів державної влади чи господарювання, а також фізичних осіб.

Відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України [19] суб'єкт владних повноважень – це орган державної влади (у тому числі без статусу юридичної особи), орган місцевого самоврядування, орган військового управління, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг.

Аналізуючи зазначені вище повноваження арбітражного керуючого щодо звернення з обов'язковими до виконання запитом, можна стверджувати, що такі повноваження мають публічний характер. Таким чином, у правовідносинах зі звернення з обов'язковими до виконання запитом до будь-яких суб'єктів державної влади чи господарювання, а також фізичних осіб з метою отримання копій документів та інформації арбітражний керуючий виступає як індивідуальний суб'єкт владних повноважень, наділений відповідною адміністративною компетенцією.

Варто погодитись із Мельником Р. С. та Бевзенко В. М., що «існування у суб'єкта публічних повноважень адміністративних повноважень передбачає його легітимовану участь у адміністративно-правових відносинах. «... Адміністративні права – передбачені нормативними актами про суб'єктів публічної адміністрації можливості цих суб'єктів виконувати у позасудовому порядку публічні завдання шляхом втручальної, сприяючої, забезпечувальної або внутрішньоорганізаційної діяльності» [20, с. 190].

Щодо інших суттєвих повноважень арбітражного керуючого, необхідно проаналізувати КУЗПБ. Так, у процедурі розпорядження майном арбітражний керуючий: розглядає вимоги кредиторів та веде їх реєстр; проводить інвентаризацію майна боржника; виконує

повноваження керівника та органів управління боржника у випадку припинення їх повноважень; ініціює процес про визнання угод недійсними та спростування майнових дій боржника; скликає та організовує проведення зборів або комітету кредиторів; розробляє план санації тощо (ч. 8 ст. 39, ч. 2 ст. 40, ч. 1 ст. 42, ч. 3 ст. 44 КУзПБ).

У процедурі санації арбітражний керуючий: здійснює повноваження керівника та органів управління боржника з управління та розпорядження майном боржника; укладає від імені боржника цивільно-правові, трудові та інші правочини (договори); розпоряджається майном боржника відповідно до плану санації; здійснює розрахунки з кредиторами тощо (ч.ч. 4, 5, 6 ст. 50 КУзПБ).

У процедурі ліквідації арбітражний керуючий: виконує функції з управління та розпорядження майном банкрута; заявляє в установленому порядку заперечення щодо заявлених до боржника вимог поточних кредиторів за зобов'язаннями, які виникли під час провадження у справі про банкрутство і є неоплаченими; заявляє в суд вимоги до третіх осіб, засновників (учасників, акціонерів) боржника про покладення на них субсидіарної відповідальності за його зобов'язаннями; продає майно банкрута для задоволення вимог, внесених до реєстру вимог кредиторів тощо (ч.ч. 1, 2 ст. 61 КУзПБ).

Проаналізувавши зазначені повноваження арбітражного керуючого, можна дійти таких висновків.

Передусім обсяг повноважень арбітражного керуючого охоплює адміністративні (публічно-владні), господарські чи цивільні та судові (процесуальні) повноваження. При цьому від характеру повноважень залежить і поведінка арбітражного керуючого у відповідних правовідносинах. Так, у адміністративних правовідносинах, де арбітражний керуючий діє як індивідуальний суб'єкт владних повноважень, він повинен реалізовувати свої права та виконувати обов'язки самостійно.

У господарських чи цивільних правовідносинах він може діяти через своїх представників. А ось у судових (процесуальних) правовідносинах усе залежить від функцій, які арбітражний керуючий реалізовує.

Для підтвердження такої диференціації необхідно навести приклад із судової практики, коли виникла нетипова правова ситуація під час розгляду справи про банкрутство підприємства «І».

Ліквідатор звернувся до банку із заявою про заміну підписанта та закриття розрахункових рахунків підприємства-банкрута. Банк повідомив про неможливість завершення процесу ідентифікації та верифікації ліквідатора у зв'язку з невідповідністю долучених до заяви документів. У зв'язку із цим арбітражний керуючий звернувся до суду з відповідним клопотанням про зобов'язання банку вчинити певні дії. Місцевий господарський суд задовольнив це клопотання та зобов'язав банк здійснити ідентифікацію і верифікацію арбітражного керуючого [21].

Друга інстанція залишила апеляційну скаргу банку без задоволення, а ухвалу суду першої інстанції – без змін [22].

Такі ситуації є звичайними у судовій практиці у справах про банкрутство. До цього складнощів правового характеру в суду не було. Однак подальша поведінка ліквідатора якраз і спричинила цю проблему та ухвалення судом апеляційної інстанції судового рішення, що представляє науковий інтерес.

Ліквідатор попросив апеляційний суд здійснити розподіл судових витрат і відшкодувати йому витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката.

Апеляційна інстанція відмовила ліквідатору у відшкодуванні таких витрат.

На думку суду, «... взаємовідносини між судом та арбітражним керуючим будуються на засадах підпорядкування. При цьому всі свої повноваження як посадової особи і процесуальної фігури, які закріплені у КзПБ, зокрема ст. 12, виконуються арбітражним керуючим самостійно. За це арбітражним керуючим отримується грошова винагорода (ст. 30 КзПБ).

В той же час КзПБ дозволяє арбітражному керуючому залучати для забезпечення виконання своїх повноважень на договірних засадах інших осіб (п. 4 ч. 1 ст. 12 КзПБ), проте

ці особи не підміняють арбітражного керуючого, а допомагають йому виконувати свої права та обов'язки. Разом з тим, коли арбітражний керуючий виконує функції органу управління майном боржника, він може використовувати інститут представництва, тобто надавати довіреність особам, з якими знаходиться в трудових відносинах, або адвокатам в господарських справах. Але в цих відносинах зазначені особи є представниками юридичної особи – боржника, а не посадової особи (процесуальної фігури) арбітражного керуючого» [23].

Крім того, при наданні оцінки повноваженням арбітражного керуючого постає питання: як можна у приватноправовому порядку надавати суду кандидатуру посадової особи, яка діє в деяких випадках як суб'єкт владних повноважень та на яку закон покладає обов'язок колективного задоволення вимог кредиторів. Як вбачається, такому порядку у процедурі банкрутства немає місця.

Усі зазначені повноваження арбітражного керуючого надають змогу ініціюючому кредитору або декільком кредиторам мати певний контроль над процедурою банкрутства та протидіяти не тільки іншим кредиторам або третім особам, які мають певні інтереси до майна боржника, а навіть державі. Але в будь-якому випадку, коли мова йде про рейдерське захоплення підприємства, саме за допомогою повноважень арбітражного керуючого можна досягти поставленої мети, особливо, коли мова йде про захоплення економічно привабливого підприємства чи ліквідацію конкурента.

Для попередження використання процедури банкрутства як інструмента для вирішення завдань із рейдерського захоплення господарюючих суб'єктів доцільно вжити низку заходів на законодавчому рівні, зокрема змінити підхід у правовій регламентації правового статусу та порядку призначення арбітражного керуючого.

По-перше, необхідно, щоб у процедурі банкрутства під час взаємодії між кредиторами, боржником та арбітражним керуючим були адміністративно-правові, а не приватно-правові відносини. Будь-яке використання майнової залежності арбітражного керуючого від тієї чи іншої особи неминуче призводить до зловживань у процедурі банкрутства.

По-друге, законодавець повинен встановити обмеження для арбітражних керуючих щодо зайняття підприємницькою діяльністю, попередження випадків поєднання однією особою функцій адвоката і арбітражного керуючого.

По-третє, необхідно надати право надавати суду кандидатуру арбітражного керуючого за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (замість надання такого права ініціюючому кредитору та комітету кредиторів).

По-четверте, до дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи призначення арбітражного керуючого для виконання повноважень розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора повинно здійснюватися господарським судом із числа осіб, внесених до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України, у порядку, що діяв до дня введення в дію КУзПБ, шляхом застосування автоматизованої системи або за пропозицією державного органу з питань банкрутства.

Висновки. На основі проведеного дослідження можна зробити такі висновки. КУзПБ містить окремі норми, які створюють привабливі умови для реалізації рейдерських планів із захоплення суб'єктів господарювання. Зокрема, це стосується тимчасового порядку призначення арбітражного керуючого за Прикінцевими та перехідними положеннями КУзПБ. Право надання суду ініціюючим кредитором кандидатури арбітражного керуючого з подальшим прийняттям на себе зобов'язань щодо його оплати закладає потенційний конфлікт інтересів. Законодавчо визначені повноваження арбітражного керуючого дають змогу ініціюючому кредитору або декільком кредиторам мати певний контроль над процедурою банкрутства та протидіяти не тільки іншим кредиторам або третім особам, які мають певні інтереси до майна боржника, а навіть державі.

У правовідносинах зі звернення з обов'язковими до виконання запитам до будь-яких суб'єктів державної влади чи господарювання, а також фізичних осіб з метою отримання копій документів та інформації арбітражний керуючий виступає як індивідуальний суб'єкт владних повноважень, наділений відповідною адміністративною компетенцією.

Обсяг повноважень арбітражного керуючого охоплює адміністративні (публічно-владні), господарські та судові (процесуальні) повноваження. При цьому від характеру повноважень залежить і поведінка арбітражного керуючого у відповідних правовідносинах.

Для попередження використання процедури банкрутства як інструменту для вирішення завдань із рейдерського захоплення господарюючих суб'єктів, пропонується, щоб у процедурі банкрутства під час взаємодії між кредиторами, боржником та арбітражним керуючим були адміністративно-правові, а не приватноправові відносини.

Питання щодо призначення розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора повинен вирішувати суд за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, а до дня початку її функціонування – керуватися порядком, що діяв до дня введення в дію КУЗПБ, шляхом застосування автоматизованої системи або пропозиції державного органу з питань банкрутства.

Список використаних джерел:

1. Бутирська І.А. Учасники провадження у справі про банкрутство : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04. Інститут економіко-правових досліджень НАН України. Київ, 2017. 204 с.
2. Бутирський А.А. Правове регулювання заходів щодо відновлення платоспроможності боржника : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04. Київський нац. ун-т ім. Вадима Гетьмана. Київ, 2007. 200 с.
3. Вечірко І.О. Правове регулювання процесуальних відносин у справах про банкрутство в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04. Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана. Київ, 2011. 238 с.
4. Грабован Л.І. Погашення вимог кредиторів у процедурі банкрутства : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2017. 247 с.
5. Джунь В.В. Теоретико-прикладні проблеми реформування законодавства України про банкрутство : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.04. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2009. 499 с.
6. Кабенюк Ю.В. Правове регулювання арбітражного управління в процедурі банкрутства в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04. Інститут економіко-правових досліджень НАН України. Київ, 2018. 242 с.
7. Поляков Б.М. Правові проблеми регулювання неспроможності (банкрутства) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Донецьк, 2003. 30 с.
8. Поляков Р.Б. Інститут банкрутства (неспроможності) в Україні та Німеччині: порівняльно-правове дослідження : монографія. Київ : *Право України*, 2023. 472 с.
9. Пригуза П.Д. Правове регулювання процедур банкрутства юридичної особи відсутнього боржника : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04. Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана. Київ, 2011. 178 с.
10. Радзивілюк В.В. Теоретичні проблеми запобігання банкрутству (неспроможності) : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.04. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2014. 580 с.
11. Чорна Ю.В. Світові системи банкрутства: господарсько-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04. Інститут економіко-правових досліджень НАН України. Київ, 2018. 20 с.
12. Чубар Т.М. Правове регулювання заліку взаємних однорідних вимог у відносинах неспроможності (банкрутства) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04. Київ, 2018. 20 с.
13. Дерев'янко Б.В., Туркот О.А. Про протидію збиранню чужого врожаю «рейдерами». *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2021. № 1 (1). С. 132–142. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/10431>

14. Поляков Б. Старий і море, або Як рейдерам можна захопити підприємство за допомогою КзПБ. *Закон і Бізнес*. 12.10–18.10.2019. № 40 (1442). URL: <https://zib.com.ua/ua/print/139578.html>

15. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74.

16. Бутирський А.А., Ніколенко Л.М. Виплата винагороди арбітражному керуючому у справі про банкрутство: теоретичні і практичні проблеми. *Економіка та право*. 2021. № 2. С. 25–32. URL: <https://doi.org/10.15407/econlaw>

17. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.

18. Дутка В.В. Зловживання правами у справі про банкрутство : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04. Донецький державний університет внутрішніх справ. Маріуполь, 2021. 206 с.

19. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36. № 37. Ст. 446.

20. Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право : навчальний посібник / за заг. ред. Р.С. Мельника. Київ : Ваіте, 2014. 376 с.

21. Ухвала Господарського суду міста Києва від 26 квітня 2023 у справі № 910/17785/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110788366>

22. Постанова Північного апеляційного господарського суду від 23 жовтня 2023 року у справі № 910/17785/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114577123>

23. Постанова Північного апеляційного господарського суду від 28 листопада 2023 року у справі № 910/17785/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115613922>

